

ZÁHORSKÁ KRONIKA.

Vlastivědný sborník
Záhoří a Pobečví.

Uvádza čtvrtletně v Dol. Újezdě
u Lipníka n. B.

Ročník VIII.

Červen 1926.

Čís. 4.

O B S A H :

Rychtář Podmol. (Ant. Sehnal.) — Dvořácká práva. (Jos. Jakeš.)
— Vynášení smrtky. (Sova Otto.) — Dopis z Brna do Lipníka
poslaný z r. 1519. (Mě.) — Čert pomocník Jakuba pastýře. (J. M.)
— Proč říkají Němci hranické Propasti Gevatterloch (Gefatrlach),
kmotrova díra. (K. S.) — Kroj na Hranicku. — Kuruci v By-
střici p. H. (Julius Sobr.) — Obránsko. (Dr. Fr. Přikryl.) — Husto-
pečský pán. (Ceněk Kramoliš.) — Lidové léčení chorob zvířecích.
— Prodej dobytka a jeho ceny. (Basil Macalik.) — Kolem kele-
ckého pivovaru. (Ant. Svěrák.) — O ohnivém muži. (Fr. Rozsypal.)
— Pověst o keváři a jeho deerách na hradě Helštýně. (K. J.
Heinys.) — Pověst o »Žabníku« u Milenova. (S. H. Kunovická.)
— Drobné zprávy. (Z Hranic. - Cernokněžnici u Zákovic. - Petrkilc. -
Poslední archeologické nálezy - soudní okres Bystřice p. H. - V Žá-
kovicích na Štěpána.)

VIII. ročník »Záhorské Kroniky« vychází $\frac{1}{4}$ letně (září, prosi-
nec 1925, březen, červen 1926) v sešitech o 32 str. a 4 str. obálky.
Roční předplatné 11 Kč, při hromadné zásilce 10 Kč; číslo u knih-
kupce neb sběratele 2 Kč 50 h. — **Předplatné a nedo-
platky** dlužno poslati složenkami čís. 209.303 **jen do 30.
května 1926**, neboť vydavatel později přihláší nový účet u po-
bocného poštovního úřadu šekového v Brně.
Adresa na všechny zásilky: Časopis »Záhorská Kronika«
v Dolním Újezdě u Lipníka n. B.

ZASLALI JSTE JIŽ PŘEDPLATNÉ?

Upozornění: Složenky č. 209.303 do 30. května 1926 nepoužité pozbudou platnosti. Časopis Z. K. bude mít nový účet u pobočného šekového úřadu v Brně!

Prosíme znovu o zaplacení všech nedoplatků do 30. května 1926!

Štočky k obrázkům zapůjčila laskavě správa Zemského muzea moravského v Brně.

1. číslo IX. ročníku vyjde začátkem září 1926.

Při ukončení ročníku vzdáváme upřímný dík všem přátelům Záhorské Kroniky — spolupracovníkům i odběratelům —, kteří vydávání umožnili a vyprošujeme si přízeň jejich i pro nový ročník v míře hojnější, abychom mohli uskutečnit chystaná zlepšení.

REDAKCE.

*

REDAKCE DOŠLO:

Vůdce dorostu. Vychází měsíčně v Brně, Husova 3. Ročně 10 čísel. 4 Kč.

Argus. Informační sborník novinových a časopiseckých článků. Vychází měsíčně Smíchov, Smetanova 2. Ročník II., předplatné 50 Kč.

Ročenka národopisného a průmyslového muzea města Prostějova a Hané. Vydává kuratorium. Prostějov 1926.

Hodonský okres. Vlastivěda Moravská. Napsali Karel Hlavinka a Jan Noháč. Vydal Musejní spolek v Brně. (1926.) Cena 22 Kč.

Národní jednoty a matice v Československé republice. Svaz Národních Jednot a Matic v Praze. (1925.) Nákl. vlastním.

Národní Jednota pro východní Moravu. Inform. článek J. Petřka. Vydala N. J. pro v. M. Olomouc 1925.

Nejlepší lampové stanice od 400 Kč. III. vydání. Knihovna Nových Názorů v Uhliš. Janovicích. Cena 8.90 Kč.

Jednoduché účetnictví pro zemědělce. Sestavil Zemědělský ústav účetnicko-spravovědný Č. S. R. Odbočka pro Moravu a Slezsko Brno, Nová ul. 24.

ZÁHORSKÁ KRONIKA.

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK ZÁHOŘÍ A POBEČVÍ.

VYCHÁZÍ ČTVRTLETNĚ V DOL. ÚJEZDĚ U LIPNÍKA N. B.

Ročník VIII.

Červen 1926.

Cílo 4.

Rychtář Podmol.

Napsal Ant. Sehnal, děkan v Rapotíně.

V Soběchlebích na č. 39. bývala stará rychta. Koncem 18. století byl rychtářem přes 40 let Jan Podmol. Byl to muž přísný, ale vážený a byl jako vůdcem rychtářů na celém panství lipenském a při úředních dnech na zámku v Lipníku byl mluvčím rychtářů.

V létech třicátých 19. století dostal se do Lipníka za vrchního mladý, hrđý pán, snad nějaké protekční dítě, a zakládal si na své hodnosti příliš ninoho a všecko se před ním třáslo. Lipník s Hranicemi patřily tehdy knížeti Dietrichštejnovi, který mimo tato panství držel ještě Mikulov a v Čechách Chlumec.

Kdysi přišli rychtáři z panství k úřednímu dni na zámek do Lipníka a písali u přítomnosti vrchního předčítala jím jakési nařízení, které bylo příliš tvrdé. Tu předstoupil rychtář Podmol a pravil: »Pane vrchní, to nepůde.« — Vrchní: »A musí to jít.«

— Rychtář: »A já jím povídám, že to není možná.« — Vrchní: »A co ty, chlape, budeš se mi protívit? Já tě dám zavřít!« — Rychtář Podmol zbledl, přikročil k vrchnímu blíz a praví: »Co? Oni mě nechat zavřít? Já sem za svých 40 let přečkal vrchních, ba i jich přečkám!« — Vrchní se zarazil, písali mu cosi po německy pravil, a odešel z kanceláře.

Rychtář Podmol měl pět dcer a jednoho syna, na kterém si mnoho zakládal. Ale ten syn se mu nevydařil. Zapletl se s chudým děvčetem a když ji chtěl nechat o hanbě, tu mu Podmol řekl: »Co sis nadrobil, to sí sníš. Rychty ti nedám, ale děvčici si vezmeš.« Koupil synovi chalupu a ten se oženil se svou nevěstou a dceru Petronilu určil za svou dědičku. Ta se provdala za dvorského syna ze Symře Hradila a když ten v pomatenosti se zastřelil, vzal si tuto mladou vdovu můj otec Antonín Sehnal, rovněž dvorský syn ze Symře. Ale Podmol jím rychty hned nedal, byli »čekanci«, t. j. až do smrti své byl rychtář Podmol majitelem i rychtářem.

Když se Podmol vrátil po onom úředním dni z Lipníka, pravil mému otci: »Skoro ráno nakrmíš koně, připravíš vůz, dáš do košíny měch ovsy a sena a ráno pojedeme do Vídne.« Dceři Petronile poručil, aby uvařila uzeného a klobás a dala s pecnem do měcha.

Časně ráno vyjeli k Dřevohosticím, Holešovu, Uh. Hradišti a u Hodonína v jedné dědině byli na noc. Ráno jeli na Břeclav dál a před Vídni přenocovali a na třetí den před poledнем přijeli do Vídni. Německy neuměli, ale přeptali se na palác knížete Dietrichstejna na Okružní třídě a před palácem zastavil se selský vůz s košinou a s vozem slezl starý sedlák v sedmiramenném pláště, a šel do paláce. Premovaný portýr s baldou v ruce zastavil mu cestu a nechátl ho pustit dovnitř. Podmol sevřel portýroví ruku a odmrštítl ho stranou, že se portýr zapotácel a spustil křik, že se sběhlo všecko služebnictvo. Zle by se bylo Podmolovi vedlo, kdyby nebyl příběhl osobní sluha knížete, který Podmola znal ze svého pobytu v Lipníku a uměl česky. Ten se rychtáře ujal a vedl ho po schodech do komnat knížecích a ohlásil ho knížeti. Kníže u přítomnosti svého tajemníka vyslechl všechny stížnosti rychtářovy proti vrchnímu Lipenskému a pak se s rychtářem dal do řeči. »Kolik let jsi rychtářem?« »Pane kníže, čtyřicet let.« Kníže Podmolovi poklepal na rameno a pravil: »Jed domů, než přijedeš domů, bude všechno spraveno.«

Otec můj čekal před palácem se selským vozem a když tchán vyšel, jeli na hospodu pokrmit koně. Tatíček by se byl rád podíval trochu po Vídni, ale Podmol poručil, že před večerem vyjedou za Vídeň někam na nocleh. A tak se tatíček můj dostal ponejprv a naposled na několik hodin do Vídni.

Když přijeli asi za šest dní domů, byla tam už štaféta, že vrchní je přeložen z Lipníka do Čech do Chlumce. Kníže zatím poslal z Vídni kurýra, který byl v Lipníku spíš, než selský povoz.

V létě přijel ten rok kníže Dietrichstein do Soběchleb, zastavil se na faře, podíval se do kostela a tázal se pak p. faráře, kde bydlí rychtář. »Hned vedle fary.« Kníže šel k rychtáři, podíval-se na hospodářství a podav mu přátelsky ruku odjel.

D o u š k a: Tento kn. Dietrichstein neměl mužského potomka, jen tři dcery, kterým své statky rozdělil. Nejstarší provdala se za kn. Hatzfelda a dostala Lipník a Hranice; druhá se provdala za kn. Mensdorfa, který přijal jméno »Dietrichstein-Mensdorf« a dostala panství Mikulov. Třetí vzala si hr. Clam Gallasa a dostala panství Chlumec v Čechách.

Kdybych byl povídkařem, udělal bych z tohoto vypravování záhorský román »Rychtář Podmol«, něco podobného, jako Baarův Jan Cimbura.

J. Jakeš:

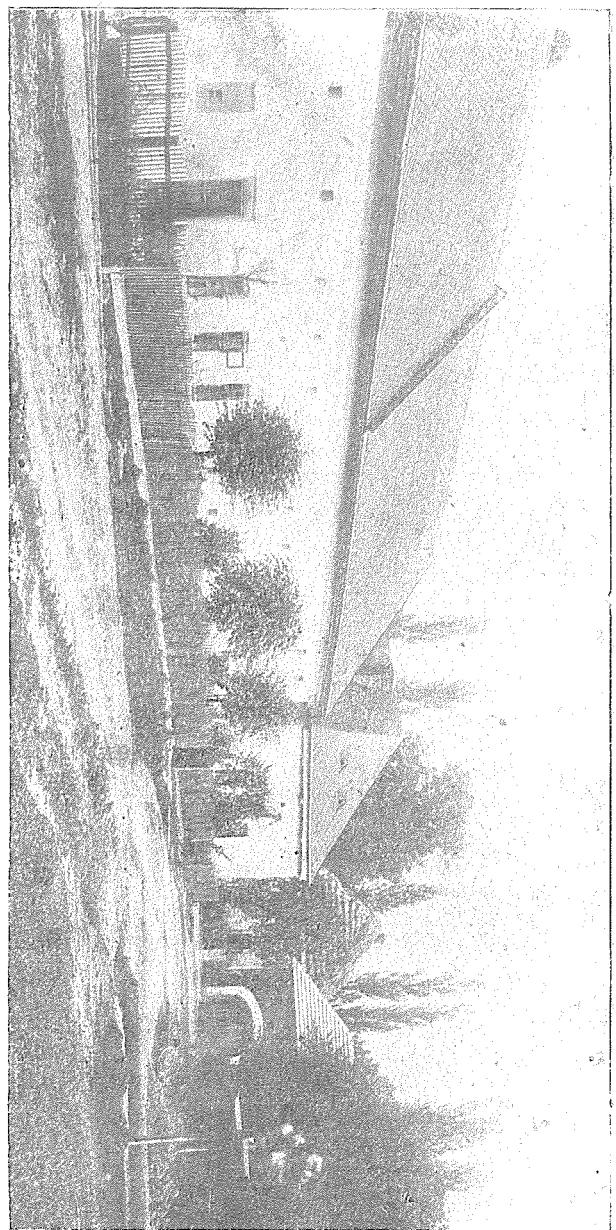
Dvořácká práva.

Čím byli v Čechách zemani, tím a snad ve větší míře byli na Záhoří dvořáci. Původ rodů a práv dvořáckých hledati třeba v době, kdy říše Česká poprvé nabyla pevné organisace státní, totiž za Břetislava. Když jmenovaný panovník slavně zvítězil proti nepřátelům vnějším a odňal Maďarům Moravu, staral se,

aby svou říši zabezpečil. Na pohraničí českém usadil Chody a Kralováky a pamatoval také na Moravu. V té době bylo Záhoří v těsné blízkosti hranic maďarských a bylo nutno osaditi je lidem statečným, vytrvalým, který by se nebál náhlých přepadů divokých horod mongolských. Lidu tomu bylo také třeba vůdců a těmi byli dvořáci. To jsou všechny dohadu historicky nezáručené, ale velmi pravděpodobné ve smyslu našich dějin. Nasvědčuje tomu hodně odlišný typ záhorského lidu, o němž pojednám později.

První bezpečné zprávy o Záhoří máme teprve z doby krále Václava I. V té době zanešeny byly statky záhorských dvořáků v zemských deskách království českého, zrovna jako statky zemanů českých. V té době již dávno selský lid nebyl svobodným. Za vlády Boleslavu začala nešťastná poddanost a ponechali ji i dobrí panovníci, protože pro ně byla výhodnou, plnila jím měšce. Dvořáci na Záhoří však byli výjimkou. Robot nekonali, daní neplatili, měli mnoho a krásných pozemků pohromadě, dřevo z lesů směli bráti svobodně dle potřeby. Práva jejich byla zaručena pergameny s velkými pečetěmi, které sami králové čeští podpisovali. Listiny ty opatrovali majitelé jako oko v hlavě. Žel, že většinou vzaly tyto listiny za své při náhlých požárech. Jedna z nejcennějších, listina rodu Zámoských ze Symře, uchovávaná je v museu v Brně. Symře je prastarý zemanský statek asi na polovici cesty z Bystřice p. H. do Lipníka. Dnes jsou z něj čtyři velké statky: Zámoských, Sehnalův, Holubcův a Vaňkův. Povstaly asi dělením pozemků dětem. Ovocné zahrady a houšť jasanů, dubů a vrb při potoku Malenickém skrývá toto útulné místo. U silnice stojí dřevěná zvonice, která jest památná svou bývalou důležitostí. Visívala na ní dřevěná palice. Když vypukla válka, jeli rychlí poslové z kraje do kraje. Zastavil se posel, zatloukl dřevěnou palicí a ohlásil rozkaz králův, kde se má zbrojný lid sbírat. To byla jediná povinnost, kterou dvořáci činili svému králi. A konali jí rádi. Hned poslali své pachoinky do okolních vesnic k dvořákům, s nimiž povětšině byli zpříbuzněni, aby sbírali lid na obranu vlasti. Jindy zaplanuly ohně na Javorníku a to znamenalo, že je nebezpečí blízké. Jistě již Maďaři páli vesnice za horami, rychle na koně a připravili se do boje.

Synové dvořáků sloužívali i u dvora královského. Služba ta bývala sice velmi čestnou, ale odměnou bývaly nejvíce šrámy utržené v bojích v cizích zemích. Není aspoň zmínky o tom, že by některý z dvořáků královských zbohatl, nebo dosáhl vynikajícího místa. Jisto však jest, že jeden z rodu Zámoských musel odprodati krásný lán, aby zaplatil dluhy z doby, kdy zasedal na zemském sněmu. Není se čemu také diviti, že Záhoří stalo se husitským, později českobratrským. Máme také slavného záhorského dvořáka, třeba z rodu šlechtického, Jana Jiskru z Brandýsa, seděním na Všechovicích. Dvůr jeho byl právě tak

prostým jako dvory okolních dvořáků a přece co vykonal pro nás národ! Hoj, byly to časy, když jeho poslové od Lučence přijeli o pomoc. Chlapci rychle na sebe věšeli zbraň, sedali na koně a černými horami spěchali na Slovensko.

Dvořaci záhorští bývali velmi váženi, čehož důkazem jest, že dcery jejich vdávaly se za šlechtice a naopak synové šlechticů brali si za ženy dvorské dcery. Tak na př. Jaroslav Hustopečský z Hustopeč, pán půl Loukova a Libosvár příženil se na dvorství Kostrouchovo v Paršovicích a přinesl věnem 600 hřiven stříbra. Svatební smlouva ztratila se na národnopisné výstavě v Praze. Pan Jančík z Lipníka by mohl dosvědčiti, tam že ještě listina byla a více se nevrátila.

Po válce třicetileté byla již práva záhoršských dvořáků ostříhána. Zůstaly jim sice ještě pěkné lány, svobodné užívání hor, lov na zvěř polní i lesní, ale zato naloženy jim již povinnosti: placení daní, dovážení ovsa na Mikulov a beček vína zpět na Helštýn. Práva a povinnosti dvořácké jsou podrobně zaznamenány na obnovených listinách ze století 17. a 18.

Na nynější poměry zdají se daně zrovna směšnými. Ale na tehdejší dobu byly dost tísňivé, poněvadž těžko bylo peníze sháněti a ceny výrobků zemědělských byly přímo směšné ve srovnání s nynějšími číslicemi.

Staříček Sehnal z Paršovic, starý písmák, mi vyprávěl, že z povinnosti daňové vyjmuto bylo jedině dvorství Kostrouchovo v Paršovicích, nynější grunt čís. 10., za to, že jeho majitel zachránil generála Dietrichsteina od zajetí tím, že jej oblekl za svého pacholka a provedl nepřátelským táborem a dvorství Jančíkovo v Rakově. Když brzy na to vzaly výsady i témto místům, dozlobil se starý Kostrouch, šel do Lipníka na zámek, roztrhal darovací listinu a stal se obyčejným sedlákem.

Staříček Sehnal vyprávěl mi také zajímavou historku z doby, kdy záhorští dvořaci museli vozit víno z Mikulova: »Ve Valšovicích byl na začátku 18. století dvořák Martin Král. Byl to chlap jako jedle, hubený, ale silák neobyčejný. Jezdíval také pro víno do Mikulova. Cesty tehdy bývaly špatné, samé výmoly vyjezděné a plné bahna. Často i čtyřspřežní vozy uvízly a bývala to těžká práce s vytahováním. Proto musel silák Martin jezditi vždy poslední, aby uvízlé vozy pomohl vytahovati. Miloval dobrý truňk a na hospodě jej jeho druhoté rádi počastovali. I nejtěžší fúru prý nadzvedl a pomohl koním vybřednouti z bahna. Po jedné takové »utěšené jízdě« dostali se na hospodu, kde byl dobrého truňku nedostatek. Vynalezavé hlavy však si věděly rady! Navrtali bečku, napustili vína do puten a pilí vesele. Byl by to špatný hospodář, který by, když se sám dobře má, nevpomněl si na věrné koníčky! Napojili tedy také koně panským vínem. Vyjeli z hospody až třetího dne a po návratu upadl silák Matřin načisto v nemilosť panskou.«

Povaha záhorských dvořáků jeví posud zajímavé rysy tělesné i duševní. Jsou statní, ostrých energických rysů, kostnatí, nosy skoro orlicí. Sňatky většinou se uzavírají zase s členy rodin dvořáckých. Ženy jejich na podiv mají rysy měkké, dobrosrdečnost a soucit jsou jejich vlastnostmi. Pýcha a hrdost mužů jest až příslovečná. Pýchou takového dvořáka jest pomocí chudákovi, přežíviti děcka svých dělníků, zorati jím pole, půjčiti jím peníze. Zato však vyžaduje úctu před svou osobou, vždy a od každého. Dvořáci, toť šlechta našeho národa i v demokratické republice.

Nové pergameny z doby těsně po válce třicetileté podepsány byly hrabětem Vratislavem, poručníkem panství lipenského. Záhoří bylo tehdy národní baštou od jihu proti Madarům, od východu proti Polákům a od severu proti Němcům. Bylo a bude!

Sova Otto:

Vynášení Smrtky.

(Národopisná črta.)

To jest jeden z lidových zvyků, který je jistě po celém národě nejlépe znám. Vždyť i v čítankách byl popsán dle Václava Beneše Třebízského. Myslim však, že bude docela na místě, když bude v Záhorské Kronice zachováno, jak v našem kraji vynášeli Moranu — Smrtku — smrt. Neboť jako na Slovácku každá vesnice má v kroji něco odlišného od vesnic sousedních, tak také v říkánkách, vlastně zpěvech, při vynášení Smrtky jest, vlastně bylo, v každé vesnici záhorské něco odlišného. Dnes již v každé vesnici Smrt nevynášeší, ale jest jistó, že tak činili dříve, dle všeho v každé vesnici a také, že v každé dědině říkávali něco odlišného, něco ryze místního, od druhých vesnic odlišného, začasté něco škádlivého neb i dokonce posměšného o sousedních vesnicích. Má-li se zachytit ráz Záhoří z dřívějších dob, musí se podobně odchylky pečlivě naznamenati, pokud ještě starí pamětníci těchto zvyků žijí. Později nevím, zda by se to pošleštilo v té míře, jak jest to možno ještě dnes učiniti, třeba jest již hodně pozdě.

U nás v Žákovicích děvčata dodnes smrt vynášeší. Že si při tom již tak nepočínají jako dříve, jest jistó. Vždyť také již nezpívají všechno jako dříve. Již nechodi se Smrtkou dům od domu, aby něco dostaly. Spokojují se procházením vesnice v průvodu se Smrtí. Jest to slamený došek, nastrojený v kroji jako opravdová Záhoráčka. Smrtku nesou vždy nejstarší a za nimi v průvodu po dvou jdou ostatní. Průvod zakončují batolata, která sotva chodit dovedou. Všichni zpívají:

Smrtná noc, smrtná noc,
kdes tak dlouho byla?
Prala plínky u studýnky,
ruce, nohy myla.
Lístečkem, lístečkem
jsem je umývala,
šátečkem, šátečkem
jsem je utírala.
Svatý Jiří jede k nám,
povijáčky veze nám,
nám, nám,
tém žákovským pannám,
tém blazickým drdolušám nic.

A vy, šněriči,
šněrujte biči,
koně vyvádějte,
voze vytláčejte,
pro paní jedte.
Pro paní jeli,
lidé hleděli,
co to za panenka,
ta krásná hraběnka
v kočáre sedí.

Dříve se zpívalo:

A vy, voziči,
šněrujte biči,
koně vyvádějte,
voze vytláčejte,
pro paní jedte.
Pro paní jeli,
lidé hleděli,
co to za panenka,
ta krásná hraběnka
v kočáre sedí.
Mořena, mořena,
kdes ty klíče dělá?

Děla jsem je, děla,
svatému Jiří,
aby nám otevřel
do nebe dveři.
Děla jsem je, děla,
svatému Jánu,
aby nám otevřel
do nebe bránu.
Svatý Jiří vstává,
pole odmykává,
aby tráva rostla,
všelijaké kvítí,
fiala modrá.

Ke mně do školy se Smrtkou ovšem vždycky přijdou, aby mi ji ukázaly, poněvadž k ozdobení Smrti jim vždy půjčím pentle — kotiliony, uschované z dob studentských, a neopomenou mi zapívatí.

Pane učiteli,
Smrt si pro vás přišla,
jest-li nechcete umřítí,
musíte zaplatiti.

Když za neustálého zpěvu pochodily průvodem se Smrtkou po celé dědině, odejdou za ves na pastvisko. Tam Smrtku odstrojí a slamený došek chlapci spálí. Že se o něj chlapci potáhají, jest samozřejmé. Vždyť ho chtějí všichni podpalovati a to jest pak chlubení, kterému se to poštěstilo. Není divu. Vždyť chlapci při této slavnosti musí se, až na to spalování, spokojití jen údělem diváků.

Děvčata si zatím nastrojí praporce. Na tyčky, na nichž byla dříve Smrtka, připevní lipský šátek, ozdoby rohy pentlemi ze Smrtky a vrátí se do dědiny a zpívají:

Smrt jsme zanesly,
prapored nesem,
žákovští sedláci
ořou za lesem
a ti blazičtí
s pece neslezli,
žákovští sedláci
pole zaseli.

Jak již výše uvedeno, v Blazicích zpívají říkanky odlišně
a to následovně:

Velká noc, velká noc,
kdes tak dlouho byla?
Na chodníčku, na cestičce
jsem tě čekávala,
prala plínky u studýnky.
U studýnky ve voděnce
ruce, nohy myla,
pístečkem, lísťečkem
si je utírala.
Mořena, mořena,
kde jsi klíče děla?
Děla jsem je, děla,
svatému Jiří,
aby nám otevřel
do ráje dveří.
Děla jsem je, děla,
svatému Jánovi,
aby nám otevřel
do nebe bránu.
Svatý Jiří vstává,
pole odmykává,
aby tráva rostla,
trávička zelená,
růžička červená,
fiala modrá,
všelijaké kvítí
na věnečky víti.

Když jdou s praporem nazpět, zpívávalo se podobně jako
v Žákovicích:

Smrt jsme zanesli,
praporec nesem,
blazičtí sedláci
ořou za lesem;
a ti žákovští
s pece neslezli,
blazičtí sedláci
pole zaseli.

Všechny Smrt nesly,
jenom ta (N.),
co doma ostala,
žákovským pohůnkem
gatě látalá.

Svatý Jiří jede k nám
po věnečku veze nám,
nám, nám
těm blazickým pannám,
těm žákovským drdolušám nic.

U stavení zpívají:
Páni buďte veselí
na tu Smrtnou neděli.
Panímámo krásná,
dejde misku másla,
panímámo z ulice,
dejde misku krupice,
ponímámo z louky,
dejte misku mouky.
Dali jste nám maličko,
přidejte nám vajíčko,
ještě víc, ještě víc,
na zlatý střevíc.

Při odchodu z dědiny zpívají:
Smrt nesem ze vsi
nové lito do vsi.
Lidé pojďte ven,
už tu Smrt nesem.
Jest-li nepřijdete.
všichni hned pomřete.

Na Skokách u Lipníka dle záznamů Marie Zendulkové z D. Ú. chodí dosud se smrtí. Na vysokou tyč dají děvčata vich slámy, který obléknou do bílých šatů a stuhy ná nej navěsi. Na hlavu dají zelený věnec. Když procházejí vesnicí, zpívají: »Smrtná neděla, kam klíče poděla?« »Dála jsem je, atd. — Také zpívají: »Přiletěl sokol na ten panský dvůr...« Pak připojují:

Hopsa, Helena,
tráva zelená,
tí skokovští chlapci
jsou jak malena.

Ale ne všeci,
jenom někteří,
kteří nosíjo
za klobókem pávovo peří.

Jiná písnička:

A vy, pacholci, velcí i malí,
drobnou sečku řežte,
koně sobě strojte,
s královnou jedte.

S královnou jeli,
lidé hleděli,
co to za panenku
vezou jak králenku.

Z města do města,
že je nevěsta,
a z lože do lože,
že má dostat muže za muže.

Když smrt utopí, nosí pak děvčata po dědině májíčky, pěkně nastrojené pestrými střapečky z malovaného papíru a pentličkami. Vejdouce do stavení zpívají:

Smrt jsme odnesli,
máj jsme přinesli,
tí skokovští mládenci
všeci za pecí.
Ale ne všeci, jenom někteří,
kteří mají pánský šaty,
bílé zástery.

Pak: Smrtonoško, ... která končí:

Tí skokovští páni, v kostele zpívají,
ty mokřovské žáby, pod mostem kvakají.

Když chodí s majíčkem zpívají také:

Smrt jsme odnesli,
máj jsme přinesli.
A vy, zlatá paničko,
darujte nám vajíčko.
Jest-li nám nedáte,

tak se spodiváte,
všecky hrnce vám rozbijem,
co v polici máte,
i tu mísu velkou,
co na ní jídáte.

Dopis z Brna do Lipníka poslaný z r. 1619.

Službu svou povolnou vzkazují vám slovutný a muoj zvláště důvěrně milý, pane bratře, od pána Boha zdraví a při něm jiného mnoho dobrého přeji panu bratru i ze všemi domácimi jeho na dlouze věrně a upřimně rád.

Poněvadž se tato nejprvnější příležitost, jak sme z domu do Brna se dostali, natrefila, nemohl sem toho pominouti, abych neměl pana bratra tímto maličkým psaním navštíviti, a jak na zdraví jeho se panu bratu nyní vede se přezvěděti, za malé oznámení přátelsky žádaje. My díka pánu Bohu na ten čas mírného zdraví zde užíváme a noviny jakořka každé hodiny, a však ne všecko snad pravdivé jsou, (nejsouce mnozí lidé než klevety se obírat), naslejháme, než teď panu bratu jednoho psaní přípis hodnověrny, kteréž pan Voldřich ze Vchynic panu Vilimovi, panu bratru svému, činí, a jiné psaní o tuz věc a v tenž smysl J. M. pánum directorum skrize curira království českého včerejšího dne v samý večer přinešeno jest, příležitě odsilám, z něhož o té bitvě pana hraběte z Mansfeldu z hrabětem Bukojem pan bratr dobře porozuměti a tomu cele věřiti může.

Zvědouce pak to pan hrabě z Turnu, nejvyšší nad lidem českým, tolíkéž nejvyšší nad obojím lidem, jak jízdným tak pěším zemským markrabství moravského, že ten conte Bukoj již z Budějovic vytrhl a ku Praze zemi českou pálením a jinou hroznou loupeží, an i těch nemluvnátek malých dítěk a ženského pohlaví nelitujíc plendruje, i hned ze vším lidem a pan Sedlnický z svým tisícem koní od Vídni se hnuli, a upřímo k Budějovicím i z nemálo kusy veliké střelby valem dnem i nocí a odtud ku Praze za ním, a kdekoliv jej přistihnouti moci budou, táhnou, a z druhé strany týž proti němu lidu čerstvého i vybraného z říše okolo osmi tisíc jízdných i pěších ku pomoci pánum Čechům a Moravanům táhne, tak že chtějí ten lid nepřátelský dřívěji nežli ku Praze dotáhne obskočiti a tu z pomocí věčného pána Boha do konce potříti; k čemuž jím ten nás nebeský bojovník, poněvadž se pro samu čest a slávu jeho božskou to všecko děje, k přemožení takového lidu a rouhače jména jeho svatého síly přidávat.

Co se pak z druhé strany lidu královského dotejče, kterýž, že by někteří z pánum Uhrů náboženství katholického ku pomoci králi na hotově míti měli, a jak zde naslejhati jest, i také poznamenaný Jich Milosti míti ráci, to též panu bratru pro správu odsilám, ale se tomu všemu víry nedává, avšak aby vždy nětco toho bejti nemělo, o tom Jich Milosti páni pochybovatí neráci, avšak okolo pátku příštího se toho dovíme, nebo Jich Milosti poselství od pánum commisařů, kteří jsou do Prešpurgka vypraveni, očekávati ráci.

A poněvadž již země okolní jak říše, Rakousy k pánum Čechům i Moravanům i páni Uhři, však oni z nějakými vejminkami, kterýchž ještě věděti nemohu, ale nadávám se, že nětco strany náboženství případly, naděje jest, že jím pasu sem do země puštěno nebude. O tom zázraku, který se na gruntech pána Dubského mezi Novým Městem a Dačicích stal, že jest z oblaku střílení bylo, i také prach ručičný dvojí na zem pršel, kterýž sem prubovati očitě viděl a nejináč než jako jiný prach

tento se zapaloval a oheň dával, dvě pak kule mosazné, již sou dostali a třetí se dokopati nemohou. Tento tejden tištěno bude, jak nejprve dostati moci budu, panu bratru exemplář odeslati nepominu. A s tím vinšujice se panu bratru na všem dobré a šťastně jmíti lásce panu bratru se poručena činím.

Datum raptim z Brna dne 26. Junii 1619.

Podepsáno: Panu bratru volně upřímný bratr a sluha Martin Lipnický. (Z archivu m. Lipníka.) Mč.

Čert pomocník Jakuba pastýře.

V černé čili smolné knize města Lipníka čteme takové vyznání Jakuba pastýře na mukách: Tyhož letha (1600) v pondělí po Božím Těle. Jakub pastýř podán jsouce ku právu od purgkmistra, fojta a konšelů z dědiny Velkých Lesník, při jistotě postihnoucí téhož Jakuba a zaručivše ku právu, aby k němu útrpným právem bylo příkročeno, předkládajice toho příčiny jsou žádali. Avšak prve než se to stalo, naležitě napomenut jsa od vyslaných Tomáše Bednáře, Jana Mikšovýho purgkmistrů, Mikuláše Hrdiny, Matyse Barvíře, Fridricha Plačka konšelů, nechtěje se k ničemu dobrovolně přiznat, právo jím nař puštěno. Na kterémžto trápení toto vyznal: Nejprve, koně jednoho v Březi za Velkými Lesníkami najdouc pasoucího se, obuškem v čelo uhodil a jej zabil a odřel a tu kůži z toho koně v Holomouci v papírně jakémusí, jehož že nezná člověka, za 15 groší prodal. Item u Oustkovic týmž spůsobem koně jednoho zabil a odřel a kůži sedlářovi v Holomouci za 14 groší prodal. Item u Čekyně třetího koně zabivše odřel a kůži jdouc do Olomouce na cestě neznámému člověku za 14 groší prodal. Item čerta že sobě kupivše od neboštíka Jakuba pastýře, před dvěma lethy pastýře chyleckyho, od něho za 1 věrtel rži, v sklenici že jeho choval, dávaje jemu od černé krávy třikrát do týdne mléko, jemuž že říkal tomu čertu Kašpar, kterýž že byl jako veliká moucha, jinak hovado černy. Co by pak tím čertem spůsobil, toto vyznal: Nejprve, po smrti již toho pastýře, od něhož toho čerta koupil, jsa na jeho místě přijat za pastýře do Chylec^{*}), když stádo páslo, tehdy toho čerta posílal v spůsobu vlcím na jiné stáda, aby je dávilo, avšak aby jich nesnídal. Druhé, když pak jeho za pastýře v Chylcích míti nechtěli, tehdy toho čerta vypustivše z (s)klenice, povětří a krupobití spůsobil, takže na Chylecku i na gruntech pana hejtmana zemského na Rokytnici až po Vinaře nějakou částku zasáhlo a ourodu zemskou na poli potlouklo. Item, i k tomu na trápení se znal, že ještě léta 1598 a předtím velmi často Tělo a Krev Pána Krista od kněze přijímal a jeho nezachovával. Kam by pak to dával, to žádným spůsobem právu ani kněžím pověditi nechtěl, takže jsme ne-

^{*}) Bývalá část Veselička.

mohli se toho na něm vyzvěděti, nebo trápen jsa velice o ten punkth, chtěje se vyzvěděti, ani nekříčel, jediné spal a chrápal. Potom jsa tázán, kam toho čerta podél, i oznamil, když již rok úplný toho čerta choval, tehdy vyjdouc na Křížové cesty za Chylce jeho i s tou sklenicí zahodil a on že letěl do propasti. A potom hned že se na ty koně oddal, je zbil a odřel. Za kterýto zlopověstný hrozný skutek proti prvnímu i sedmému Božímu přikázání, od práva ortelován od popravce. Dva šnyty u planýre na zádech jemu udělal, a potom na kárach vezen a na opravním místě na hranici vložen a spálen. Ouřad z dědiny Velkých Lesník jeho ku právu podali, dříví koupiti musili a mistru popravčímu 2 rýnské a za stravu týmuž mistru 22 groši a poslu právnímu 1 rýnský.

J. M.

Proč říkají Němci hranické Propasti Gevatterloch (Gefatrloch), kmotrova díra.

Ještě když byly Hranice poněmčeny, tak asi před 40 léty, i Hraničáci jmenovali Propast kmotrova díra; byli vychováni v německých hranických školách. V jedné knize z r. 1846 čteme o té německé propasti následující vypravování, jemuž z úcty pro starobu 80 let, nebudíž ničeho ubráno.

Asi čtvrt hodiny cesty z Hranic do Ústí, naproti lázním Teplicím, jest výšina lesnatá. Na vrchu toho kopce jest prohlubeň, kotlina, propadlina hluboká, úplně podobná propasti Macocha zvané, jen že hodně menší. Slovanské pojmenování naše pochází již od pradávných obyvatel této krajiny a vysvětluje se samo slovem propast. Jak dostala směšné jméno k m o t r o v a d í r a, o tom se vypravuje toto:

Byl jednou jeden hranický měšťan, měl největší dům na hlavním náměstí a byl bohatý a bez dětí. V Ústí jedném rodičům narodil se chlapeček. A protože věděli o tom bohatém měšťanu, šel otec toho chlapečka do Hranic poprosit ho, aby šel jeho chlapečkovi za kmocháčka. Bylo to v zimě. Měšťan slíbil, že přijde ten a ten den, a že pojedou ke křtu. V ten jistý den kmocháček oblekl veliký kožich, dali si premovanou beranici až po uši, a šli. Když vycházeli z domu, pozastavili se ve dveřích a dívali se na to sněžení; panimáma jejich jím radili, aby pěšky nechodili, aby si dali zapříhnot do saní. Ale měšťanem nehnula ani ta trocha sněhu, ani vážná rada manželčina, a vydal se vesele na cestu do Ústí pěšky. Aby si trochu nadešel, dál se u cihelný na levo krajním chodníkem a šel pak mezi nízkými křovinami. Třeba se polední slunečko prodíralo z mračen a svítilo trochu do té tiché chumelenice, přece nebylo vidět dobře ani kolem sebe, tak husto a tísce padal sníh. Kmocháčka nebylo v tom nebeském peříčku už ani vidět, jakoby měl na sobě peří z celé duchny. Ale šel a šel pomalu dále a dále a neúnavně

ku předu. Po delší chvíli začal přemýšlet, že by měl býti již z lesa ven, že by měl již vidět ústecký most. Čím dale šel, tím více pochyboval o správné své cestě, ohlížel se po něčem známém, aby se vzpamatoval, kde je; vždyť tu znal v těchto místech každý chrásteček, ale kráčel již čím dale pomaleji a nejistě. Až v jednu chvíli ujely mu trochu obě nohy a jakoby ve sněhu seděl, trafil se tísce a sjet šťastně a bez úrazu a pomalinky až — na dno propasti. A když už seděl na dně a přišel zase k sobě, ohlížel se kolem sebe a pohlédl vzhůru, viděl, že sedí na dně propasti na břehu namrzlého jezírka pěkně v kožíše a s beranicí, nad sebou skály vystrčené jako by na něj sletět chtěly a teprve až hodně ve vrchu sem tam nějaká větvička, a vše ověšeno sněhem. Kdo pochopí kmocháčkovy smrtelné úzkosti člověka za živa pochovaného, který zde hladem umříti má a po smrti jezírko jeho hrob! Vida sebe sama zde v té propasti, dal se do práce, aby se odtud vysvobodil. Když se při tom v kožíše a s beranicí dobře zapotil, odpočíval chvíliku tísce. A tu zdá se mu, že slyší po zmrzlé zemi dupot koní a zvonění zvonků. Sebral všecku sílu svou a vykřikl co mu hrdlo stačilo vzhůru z propasti, a tak několikrát, co sily měl, až slabotou usedl. Za hodnou chvíli objevil se na okraji propasti anděl strážný v osobě sedláka z Ústí, jehož cesta byla do Hranic; pro kmocháčka jel se saněmi, protože kmotr dlouho do Ústí nepřicházel. Sedlák vida, že sám s nešťastníkem níč nepořídí, zavolal ještě čeledínou od saní, aby s něčím přišel na pomoc. Tak oba pomalu vytahovali zasněženého člověka, až ho šťastně dostali na okraj propasti: byl to kmocháček. Ach to bylo shledání! A honem do saní s ním a zpátky do Ústí. Jelo se ke křtu, a potom na křtínách se radostně posedělo, a kmocháček museli tu smutnou komedii vypravovat důkladně. Kmocháček potom také i opravdu umřeli, ale až za 30 let; smíchem usmáli se do smrti. — Proto měli nebo ještě mají Němci »kmotrovou díru«.

P o z n á m k a: Toto vypravování rozmnožováno od roku 1846. ústně, z tištěného časopisu zvaný Moravia, který byl redigován ve smyslu moravsko - vlasteneckém v řeči německé Janem Ohéralem již 9 let v Brně. Článek páne Krumpholcův v čís. 3. Z. k. str. 77, připomněl mi toto vypravování o propasti hranické, o níž jest až dosud hojně i vědeckého napsáno. K. S.

Kroj na Hranicku.

Hranický okres rozkládá se na pomezí tří svérázných krajů moravských: žírné Hané, hornatého Valašska a úrodného Kravařska a Lašska. A tak ani starodávný kroj v kraji tomto nebyl jednotný a typický, nýbrž smíšeninou prvků tu hanáckých, čím blíže ke hranicím rovinaté Hané, tu zase valašských na pomezí Valašska (v Hustopečích, Miloticích), na Vysoké a v Porubě spatřiti bylo lze typy z Kravařska.

V Hranicích ode dávna se odívali v úbor městský, který podroben byl panující modře, která je velmi měnivá. Zámožní soukenníci nosili dlouhé a široké kabáty tmavomodré, ve svátky nosili na hlavách cylindry.

Střítežská děvčata v národním kroji

Stejným způsobem zanikl skoro úplně původní kroj německých osadníků v Podštátě a v okolí a vůbec v Oderském pohoří. Jen někteří staří lidé něco podrželi; ve vsích Lindavě a Kylířově zachoval se u žen nejdéle svérázný úbor na hlavě, totiž šátek vázaný. Na hladce učesané hlavě nosily velký pestrý šátek, jehož 2 dlouhé cípy visely od uší dolů; vázání tohoto šátku vyžadovalo hodnou chvíli. Mužští nosili černé koženky, v zimě krátký kožich a beranici, v létě krátký kabátec a vestu až po krk zapnutou.

(Vlastivěda moravská. V. Bartovský: Hranický okres.)

Střítežská děvčata s dary pro koutnici.

Dr. František Přikryl:

Obránsko.

Na vysokém okraji Záhoří, 5 km jižně Lipníka, mezi kostelem v Hlinsku a Kladníky, je rovina »Obránsko«, místo pravěké osady z mladší doby kamenné, jejichž počátky se ztrácí asi v II. tisíciletí před Kr.

Celá plocha rozdělena je na pole katastru Hlinska, Kladník a Šišmy. Přechází jí nová silnice z Pavlovic do Týna. Po bývalém opevnění není stopy a jen po hlubokém orání na podzim silné deště vyperou z hrud kamenné sekery a mlaty, poškozené a celistvé. Jeden z nich nalezl jsem pohrozený na hromádce štěrků. Vše, co tuto a v okolí nalezeno, uložil jsem v museu vlast. v Olomouci.

Mohylové pohřby této osady pravěké konaly se na zalesněných stráních nad Šišmou mezi Bezuchovem a Nahošovicemi

a v lese »Pálenině« u Pavlovic. Otevíral jsem je kolem r. 1890. Největší mohyla je nad Páleninou, na poli Škařinci u silnice z Obránska do Pavlovic, asi 30 m průměru; malá výška, její svědčí o vysokém stáří.

Z Obránska vidí oko celé Záhoří i se šesti pravěkými hradisky: K jihu 13 km je »Hrad« u Kostelce, blíz Hulína; k jiho-východu 18 km je Hrad Přílep, nad Holešovem s Hradkem vedle něho, na předním kopci a Hostýnské hradisko 15 km vzdálené; Hrad nad Loučkou-Podolím proti Kunovicím; Hradisko u Choryně zakryto je vršinami u Kelče, jen její »Strážky« hledí k Obránsku. V dálí viděti lze Radhošť a Hradisko nad Rožnovem. Na poli cesty z Obránska k Lipníku je Hradištěk se sráznými boky k Bečvě a příkopem a slabou znatelným valem k Hlínšku. Strážila zde domobrana příchod na Obránsko od Bečvy na jihu »Bednovanou«, hlubokou roklí; na severu od Hučnice ve skalách vytlučenou cestou »Kamínkou«. Východně Hradištěka stojí několik mohyl v lese.

Nad Bednovanou koncem Hradištěka nalezeny byly základy většího stavení a zasypaná studně. V jízbě gruntu u Zbrožů visel přes 40 roků na šňůre u hodin jako závaží vrch žezla náčelníka domobrany podoby oloupaného pomeranče, vybroušený ze serpentínu, s hladce vrtanou dírou na topůrko, zvané na Ukrajině: »bulava« (b=v), vůlava, odznak svrchované vůle ve věcech vojenských. My tomu říkáme žezlo. Atamani vojsk kozáckých měli bulavu ze zlata.

Okolí Obránska k Přerovu se mírně sklání do roviny. Po ustrojení se državy k obraně vlasti povstala v těchto snadno dostupných končinách řada zemanských tvrzí. Zůstalo po nich okrouhlé nebo obdélníkové návrší s příkopem: V Pavlovičích v zahradě Koutných; u Hradčan v lese Záhoří; u Šišmy taliřný kopec; v Nahošovicích u Pospíšilů; v Kladníkách na počátku návsi; v Sovadině u Hradilů; v Dolních Nětčicích v zahradě dvořáka; v Oprostovicích u Kocianů. Největší z nich původem dle nálezů z mladší doby kamenné Hrachovec u Soběchleb. Místo tvrze je lesíkem. Nad ním »na zahradě« vyorány kamenné obuchy a sekery broušené v serpentínu. Asi v XII. stol. zeman podělil 4 syny své pozemky a tito založili kolonii třech dvořáků a zemana u vody pod Soběchleby, která se zove Symři, po zemanu jménem Symra.

Většina těchto tvrzí pochází z prvních století po Kr., kdy naši předkové na Moravě odráželi římské legie u Dunaje. Obrovské mohyly po padlých vojevůdcích stojí podnes od ústí Dyje do Moravy po Mistelbach, tři v levo u stát. dráhy u Bernhardsthalu, tři na pravo proti Rabensburgu a jednu lze z vagonu viděti na pastvisku u výše položeného Hausbrunnu. Před zavedením lenní ústavy příslušely Dolní Rakousy po Dunaj k moravskému království, jež se zvalo v latinských kronikách do IX. stol. Markomania.

Julius Šobr.

Kuruci v Bystřici p. H.

Přes 150 let trpěla východní Morava vpády Turků, kteří se r. 1526 v části Uher byli usadili. A až do konce 17. století, kdy pomocí polského krále Jana Soběského byli poraženi a brzy vypuzeni, platily země naše daň z krve a na penězích proti tomuto pronárodu.

Od těch chvil byli jsme Turka ušetřeni, ne však jeho bývalých spojenců, Uhrů, kteří z návodu Francouzů znova povstali proti císaři. A vojska uherská, Kuruci zvaná, pokračovala v díle svých učitelů, Turků, které mnohdy v umění svém překonávala.

R. 1708 přišhal se průsmykem Vlárským na Moravu kurucký vojevůdce Ladislav Oškaj. Brumov s okolím vypálen a houfy lidí a stáda dobytka odvedeny do Uher. Nejinak řádili Kuruci ve Val. Kloboucích. V pamětní knize města toho pojmenováno mají o tom následovně: Kuruci naše město vypálili tak, že až do r. 1736 dokonale vystavěno nebylo. Sedm let v našich horách jako v létě tak i v zimě jsme zůstávali, co mezikmíli lišky, zající, vlci a mnohá jiná zvěř z hor vyšly a v městě v pecích sedm let své obydli měly a se tam lhaly!

Po Kloboukách pohnul se Očkaj ke Vsetínu. Lid neslýcháným strachem puzen hledal spásu po lesích. Krajský hejtman přerovský, Karel Podstatský z Frusinovic, jemuž svěřen byl dozor nad krajem Přerovským a Uh. Hradištským, dlel sice s posádkou na Vsetíně. Uslyšev však o řádění Očkajovu, opustil malomyslně město a tak Kuruci měli na Vsetíně ruce volné. Zámek i město, ač obyvatelstvem přeudatně bráněno, vypáleny a přes tisíc osob z panství tu povražděno. Dle zachovaného záznamu v pamětní knize shora řečené »zůstala na Vsetině jen malá částka lidu, jen čtyři chlapci a deset panen«.

Spustošivše i okolí vsetínské, rozjeli se Kuruci v tlupách po panstvích okolních. Mezi starými sousedy bystřickými udržela se pověst o řádění jedné takové tlupy také u nás v Bystřici p. H.

Příchodem jejím nemálo překvapení stali se Bystřičtí bezradní. Co mohlo, rozprchl se a ukrylo jak a kam se jen dalo. Zámek opevněný chatrným valem a střežený nečetnou posádkou, neodolal jejich náporu a co v něm živého, dalo se na útěk. Poslední asi učinil tak, vida marnost jakékoli obrany, i nejvyšší vrchnostenský úředník, hejtman Blanka. Vyskočiv na připraveného koně, pádlil zámeckou zahradou a Dubíčkem k Mráinku. V šíleném tom cvalu klopýtne však najednou jeho kůň a jezdec sletí střemhlav se sedla. S vítězným řevem chopila se Blanky za ním pádící smečka Kuruců. Ta jej svázala, hlavu jeho provazem otočila a v uzel zabodnutým kolíkem tak mocně utáhla, až ubohému praskla a mozek vyhřezl. Foté oloupili Kuruci mrtvolu o vše, co při sobě měla a vrátili se za svými.

Jen několik osob zámeckých, mezi nimi manželka a dcera Blankovy, zachránily se v zámeckém jednom sklepku, kam Kuruci jen náhodou nebyli vnikli. Když zvěděla manželka Blankova, co stalo se s jejím milovaným manželem, skonala raněna byvší mrtvicí. Pohřbena byla i s nešťastným manželem na pravé straně hřbitova při farním kostele. Místo odpočinku označeno bylo železným křížem a lid bystřický uchovával vzpomínku na »paní hejtmanku« dlouhá a dlouhá léta. Když před lety shozena byla zeď hřbitovní a hřbitov srovnáván s náměstím, byly s něho odstraněny též všechny náhrobní kameny a kříže. Když později sázeny byly kolem kostela lípy, nalezli dělníci v místech zmíněného Blankova kříže krásnou sponu, kterou jakožto vzácný rodinný skvost dala dcera matce své do hrobu. Fundační mše za Blankovy slouží se v Bystřici dodnes.

Čeněk Kramoliš:

Hustopečský pán.

Městečko Hustopeče nad Bečvou, východně od Hranic, patří mezi nejstarší osady našeho Poběžví. Připomíná se v listinách hned roku 1201. Městysem jmenuje se již r. 1397 a městečkem 1617. Hned, když se stalo městysem, mělo výroční trhy, které v pozdějších letech byly velmi silné, a požívalo různých výsad. Před válkou 30 letou byl zde veliký dvůr, pivovar a mlýn.

Vlastníky Hustopeč, kromě jiných byli pánové z Kravař, ze Žerotínu, z Podštátu a od 1. ledna 1799 koupil panství Ludvík, svobodný pán z Baillou za 165.00 zlatých a v rodě tom zachovává se doposud.

Ze všech majitelů panství nejpamátnější je Jan Nep. Podštátský z Prusinovic, který v polovici 18. století v Hustopečích na zámku bydlel. Byl c. k. komorním radou a předsedícím zemského soudu v Brně.

Za něho byly v Hustopečích dva panské mlýny, pila, dvůr krávský, ovčírna. Rohem zámku, který stojí na vyvýšeném místě, byl pivovar (kde je nyní Orlovna) a výše veliký hostinec, za zámkem ze strany k městu palírna a pod zámkem s druhé strany na nížině bažantnice. Prvé byly pro výdělek, bažantnice a okolní lesy pro zábavu majitele panství.

Kolem obce rozkládalo se sedm rybníků. Rzový velký a malý, Křivoš, Maďalénka, Záviš, Zámecký a Luboměřský. V nich bylo plno ryb, aby ve 40 denní půst a v jiné posty panstvo nebylo bez masa. Však ryby dodával Jan Podštatský i okolním panstvím, kde rybníků neměli a do Hranic, třeba v řece Bečvě bylo dosti drobnějších ryb.

Kolem rybníků byly hráze vysázeny starými duby místy jednořadové, místy dvouřadové a mezi nimi vozová cesta. Z rybníků vystupovaly páry a proto bývala v Hustopečích zimnice

každoročním hostem, která neušetřila ani obyvatele zámku, ani vlastního pána statku. Pozdější majitel panství baron Baillou dal rybníky vysušit a proměnit v pole a luka. Na jednom vyšušeném rybníce stojí nyní dlouhá ulice, k obci Vysoká vedoucí a Rybníčky zvaná.

V té době, v polovici 18. století, bylo v Hustopečích 17 rolníků, 10 velkých zahradníků, 28 malých zahradníků a 16 chalupníků. Kolem prostranného rovného náměstí stály domy dřevěné, pavlačí ozdobené. Na počátku náměstí vypínal se kostel s jedním pouze oltářem. Když roku 1717 vyhořel, dal jej Jan Nep. Podštatský svým nakladem obnovit, kolem něho kázal postavit zeď a ozdobil ji 14 sochami.

Pověst vypravuje, že jen některé dal postavit svým nákladem, ostatní že postavili hosté, kteří ho navštěvovali, z Veselíčka, ze Spálova, z Podštátu, z Malhotic. Bývala u něho v době rybovolu a jindy veselá společnost pánu okolních.

Pan Jan Nep. Podštatský míval též zimnicí jako jeho poddaní, pak dnu, nemohl chodit, bývala mu dlouhá chvíle a tak přátelé jeho dojížděvali k němu sehrát s ním v karty. A kdo prý vyhrál, byl povinen postavit sochu na zdi chrám obklečující. Kostelu daroval též stříbrnou, silně zlacenou monstranci s latinským nápisem a rokem 1757, která je doposud majetkem tamnějšího kostela. Byla-li též z výhry, neví se.

Škola té doby byla jednotřídní pro Hustopeče, Milotice, Vysokou a Porubu, a stála na náměstí v domku čís. 10. a udržela se až do 19. století.

Byla to chatrná přízemní budova dřevěná s jednou nízkou tmavou učírnou, do níž světlo přicházelo z městečka jedním oknem a z vedlejší uličky dvěma okny. Za učírnou měl učitel svůj byt: malou světnici s předsíňkou, která byla zároveň kučhyní. Tak nedbalo se tenkráte o vzdělání dětí a o jejich zdraví. Však dle pozdějšího záznamu chodilo do školy jen ze všech čtyř osad 44 chlapců a 39 děvčat.

Když 17. října 1758 (dle jiných záznamů 20. října 1757) pan Nep. Podštatský zemřel, byl pochován před hlavními dveřmi kostela. Na kameni bylo vyryto: »Dormiat in pace nobile caput.« Česky: »Odpocívá (spí) v pokoji vznešená hlava (pán).«

Lidé si o tom zosnovali pověst, že učinil tak za pokání, aby každý do kostela jdoucí po jeho náhrobku šlapal, že obehrál kamarády a poddané sužoval. Ale, jelikož o jeho sužování poddaných nezachovalo se žádné památky a naopak ukázal se dobrodincem kostela, učinil tak jistě ze skromnosti nebo z podivinství. Třeba chtěl ležeti venku mezi sochami, z nichž prý nejedna představovala jeho spoluhráče v karikatuře.*

*) Více o něm bude napsáno v mé knize, kterou vydá nakladatel Klika v Praze v tomto roce.

Ing. Basil Macalík:

Lidové léčení chorob zvířecích.

Podivuhodné bylo léčení některých chorob zvířecích na Záhoří na okrajích Hané. Pan Josef Vaculík ze Šišmy popsal nám léčení následujících chorob:

Myši. Jsou to drobné vyrážky na jazyku, bílé ošpičky, drsné, ponejvíce na bočních stranách jazyka jako krupicí poseté. Kůň přestal žrát, stál strnule u žlabu, tlamu měl silně sevřenou a hlavu skopenou.

V tomto případě se ohledal jazyk a byly-li na něm vřídky, tak se druhou rukou nehty seškrabaly a na jazyk nasypalo se a rozetřelo něco kuchyňské soli a bylo dobré.

Někdy se to promeškalo a myši z jazyka přešly na krční žíly. Pak musela být provedena operace. V tom případě byl povolán lidový »koňský doktor«, který dobytku pomáhal, aby koni v bral myši. Pomahač prořízl kůži poblíž hltanu a myši ve způsobu drobných bílých kuliček vybíral.

Podobně vybírali lidoví doktoři myši na Vyškovsku a Olovoucku.

Proboj. To byla nemoc, vyskytující se jedině u koní. Kůň začal najednou chromat, buď na pravou nebo levou zadní nohu; to chromání trvalo delší dobu. Z počátku, než se rozešel, chromal hodně, pak to nebylo poznat, jen při klusu. Zvláštní příčina nemoci bylo, že při ohledání chromé nohy nebylo povrchně nicheho pozorovat, ani při tlaku rukou nikde neuhybal, proto přišlo se k tomu názoru, že je to proboj. Léčení proboje bylo trochu pověrčivé.

Znalec z lidoval prohlédl chromého koně. Silným tlakem palců obou rukou na zadku koně nad kyčelními klouby i úderem pěstí v ta místa zjistil, zda-li kůň uhýbá. Jakmile zpozoroval, že kůň při tlaku uhnul, na chromou nohu až i poklesl, byl zjištěn proboj a bylo nutno provést operaci.

K této operaci odhodlal se operátor za svitu nového měsíce. Svým pomocníkům dal potřebné rozkazy hned večer, jak mají koně spoutat, neboť při práci nesměl nikdo mluvit. Ve 3 hodiny v noci znalec i jeho pomocníci vstali a koně spoutali. Znalec prořízl koni na zadku kůži i nad chromým kloubem kyčelním hluboko až ke kloubu. Pak omotal kousek něčím napuštěného plátna na kuliček a v ráně několikrát zatočil, pak ho schoval a zakopal někde v zahradě. O tom ale nesměl nikdo vědět, co se s tím plátynkem stalo. Rána zůstala otevřená a musela se každodenně čistým plátynkem pročistit, až se zacelila. Časem kůň pak přestal chromati.

Štětky. Bradavky jazyčné, pak bradavky na vnitřním povrchu tlamním, u skotu zovou se všeobecně na Hané štětky. Jestli kráva nemohla dobře žrát a přežvykovat a když se pozorovalo, že se »grentce«, nemohla toho být jiná příčina než štětky.

Milosrdnější hospodáři na Litovelsku, Přerovsku a Vyškovsku vytírali kravám tlamu kyselým zelím nebo octem. V Šišmě když zpozorovali, že jsou štětky hodně povyrostlé, a zdálo se jim, že zvíře nemůže proto dobře přežvykovat, uznali, že jest třeba štětky z části vystříhat, aby při žrádle nepřekážely.

Žába. Když kráva na pastvě sežrala chrastavou žábu (ropuchu), vznikly z toho rozmanité choroby. Hlavním příznakem žáby byla příslušná kůže na hřbetě. Aby změkla, napařovali na Přerovsku hřbet v ařeným močem se slaninou a čekanou. Také mastili krávu uvnitř a žábu vybírali.

Měchýř. Když v Šišmě při ochromnutí koně nebylo možno zjistit na nohou žádnou chorobu nebo poranění, tak se rozhodlo, že má kůň strchnutý měchýř. Byl v Šišmě jeden starší rolník, který tuto operaci prováděl. Kůň byl spoután, povalen na zem a na chromé noze u čapky vzadu seříznuta rovně kůstka sezamová. Pak po délce proříznuta kůže až po šlachu povrchního ohybače kopytního a tam vyříznuta podél náhleveka podoby rybíduše, která se nazývala měchýř.

Prodej dobytka a jeho ceny.

Jak nyní tak i jindy prodával se dobytek z části na trzích, z části doma. Trhy bývaly však hojnější obesílány než nyní. Na Hané bývaly velké trhy v Prostějově, Kroměříži a ve Vyškově. Na Hanou chodili však kupci též z daleka i do domů. Jistý staříček ze Žalkovic vyprávěl: »Chodili k nám Němci od Oder a Staré Vody a dobré platili. Za hřebčáky (1–2leté) tržívaly se pěkné peníze; prodával jsem hřebčáky až za 200 stříbra a co jsem hospodařil, všecko jsem s koňmi nahospodařil.«

Krávy kupovaly se na trzích, ale prodávaly se většinou doma řezníkům. Řezníci z měst chodívali po dědinách a volali:

»Na mas' prodat hyl!«

Kdo měl co na prodej, zavolal řezníka do domu. Dobytka se vyvedl na dvůr a teď nastalo smlouvání. Hospodář chtěl mnoho, řezník podal málo. Hospodář slevoval po desítkách, řezník přidával po zlatkách, až konečně pleskl na ruku, dal závdavek a kup byl hotový.

Nejhůř bývalo, když se musel zdravý dobytek prodat z nouze. V Uhřičicích, když pomáhali od udávení, přetrhli krávě jícen. Za krávu, která měla cenu 300 Kč, nedal řezník více než 80 Kč. —

V různých dobách byly ovšem ceny rozdílné. Kronikář z obce Uhřičice uvádí následující ceny. V roce 1770 stáli koně selské 40–60 zl. K vojsku odebrané: dragounské 65 zl., rejtharské 70 zl., proviantní 50–55 zl. Kráva se cenila toho času na 12–30 zl. V roce 180 cenil se kůň 40–60 zl., kráva 20–30 zl. V roce 1900 stál pěkný kůň 500–650 Kč, kráva 240–300 Kč, koza 10–20 Kč, vepř 100 kg těžký 80 Kč. Za světové války pro-

dával se kůň za 22.000 K, pěkná pára koní stála 50—60.000 K. Kráva stála 10.000 K, koza 20—500 K, vepř 2000 K, pára selat 800—1200 K.

Za robot stál kůň 70—80 zl., kráva 20, 25—30 zl., prase 10 zl., koza 1—2 zl.

Po zrušení roboty, zejména však po zrušení pastvin, poklesla velmi cena koní a stoupla cena krav. V Cholini stála kráva 80 rýnských, kůň 6—8 rýnských. V Nitkovicích se prodávala kráva za 10—16 zlatých stříbra, kůň za 12—15 rýnských šajnů.

Pozoruhodné jsou ceny uváděné kronikářem z Morkovic. Za roboty stála tam slepice 8 krejcarů, 30 vajec 12 krejcarů. Obec koupila tam býka ke skoku za 18 zlatých.

Ještě nižší ceny za plemenné býky byly dle Březiny v Krčmani, kdež koupili v roce 1639 býka za 5 zlatých 30 kr. V roce 1764 museli však platit za červeného býka v Lipníku 14 zlatých. V roce 1680 dali za obecního kance 2 zlaté 15 kr i s útratou.

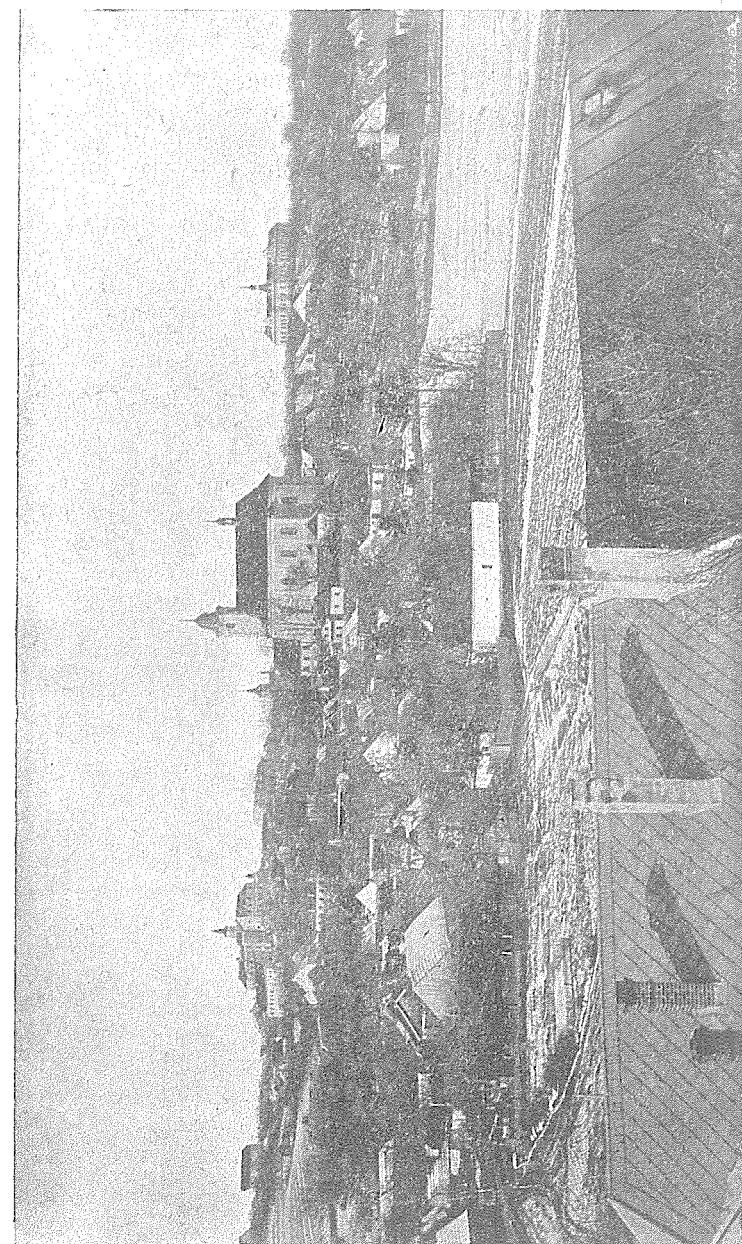
Dle Wolného prodávala se v letech čtyřicátých minulého století před zrušením roboty na dobytém trhu v Hustopečí herka za 2—3 zlaté.

Ing. Basil Macalík.

Ant. Svěrák:

Kolem keleckého pivovaru.

Hlavním zdrojem příjmů hruboměštanů keleckých bylo šenkování vína a opavského piva, na což měli od starodávna privilej. Proto zle se rozkátili, když biskup Jan XVI., Dubravius, biskupský pivovar v Kelci vystaviti dal. Ten jako diplomat a voják (byl rádcem Maximiliana I., Ferdinanda I., Karla V., předsedou soudu sestaveného na potrestání stavů českých, že neposkytli Ferdinandu I. pomocí pro Karla V. atd.) potřeboval jistě peněz a proto snažil se důchody své rozmnožiti a tudíž také protesty či prosby keleckých nic nepomohly. Teprve jeho nástupce Marek, muž, který opovrhoval slávou světskou a věnoval se pouze věcem duchovním, vyslyšel jejich prosby a biskupský pivovar jim přenechal do vlastnictví za roční poplatek 6 zl. r. 1555. Město jistě tohoto daru si vážilo a snažilo se řádný výrobek vystavovati, jak k tomu i darovací lístínou zavázáni byli. Ale během času zahnízdily se tu různé neplechy, hlavně: 1. že měšťani nedodávali dostatek zrna, 2. že zrno bývalo špatné, 3. že si jednotlivci dali navařiti více, než bylo dovoleno. Proto pravováreční měšťané r. 1711 za pořádku milovného purkmistra Václava Peroutky sjednotili se na artikulích o 4 bodech, a kdo jich nezachoval, v přísnou pokutu upadl. V artikulích těch vzpomíná se též nedělního klidu, který trochu jinak vypadal, než za našich časů. Odstavec ten doslova zní:

Pohled na Kelci.

Však nade všechno všichni přísně zapovídáme dne nedělního a ve svátek žádným neobyčejným a v truňku si libujicím lidem v čas sloužení služeb božích dokonce ničeho nenalivat, aby tudy zkrz takové nepravosti božská dobrota se co pohoršit příčiny mítí neráčila; a na koho by se to proneslo, že by se toho dopustil, v pokutu přísnou upadne.«

Pivo bývalo prý dobré. Vypravoval mi kdysi jistý hruboměštan, který by měl dnes hodně přes 100 let, že za jeho mládí, když se pivo nedopilo, přikryl se džbán, z něhož se pivo nálevalo, šátkem, dalo do sklepa a na druhý den bylo pivo zase jak malvaz.

V ústním podání koluje anekdota, jak se tehdy jakost piva zkoušela. Když byla várka vypravena, sezval ten, na němž pořádka byla, hruboměštan k sobě do domu na košt. Hospodářovi nalilo se na jeho židli trochu piva a teď se všichni posadili. Když pak hospodář po jistě době vstal a židle s ním, jsouc na spodní části těla přilepena, bylo pivo dobré.

To jest ovšem anekdota nezaručená co do pravdivosti. Ale zaručeno je dokumentárně, že měštané dbali, aby se čepovalo jen pivo dobré. Ve svých artikulích měli totiž stanoveno, že po várce jedna bečka se zapečetí a nechá ve spilce. Když pak pivo na výstav dané by nechutnalo bud' vinou bryndala hospodského, nebo vínou sládkovou, pošle se pro zapečetěnou bečku do spilky; je-li vinen sládek, přívrhne se pivo jemu, je-li vína na hospodáři, zaplatí citelnou pokutu.

Várek bývalo za rok kolem 33. Jedna várka obnášela asi 30 věder. Pivo prodávalo se vědro po 1 zl 10 kr, máz za $1\frac{1}{2}$ kr.

Pivo šenkoval s pořádky každý ve svém domě, proto mají také městské domy důkladně sklepy; později šenkovalo se pouze v některých; freyunky odbývaly se původně v radním domě, později ve 4 domech měšťanských.

Jednalo-li se ve schůzích měštanů o věcech pivovarských, pilí páni měštané na účet obce. Tak na př. r. 1736 vypili na účet obecní 10 věder a několik mázů a městský hospodář vepsal do účtu vydání 13 zl. 21 kr. R. 1823 dán pivovar do nájmu a tím počíná jeho úpadek; r. 1860 přestalo se vařit a asi za 10 let na to veškeré zařízení i s budovou prodáno, z čehož na každého hruboměštanu přišlo asi 200 zl. rak. čís. Dnes z pivovaru máme pouze název »Podpivováří«. — Co by tomu řekli předkové z r. 1555?

Rozsypal Fr.:

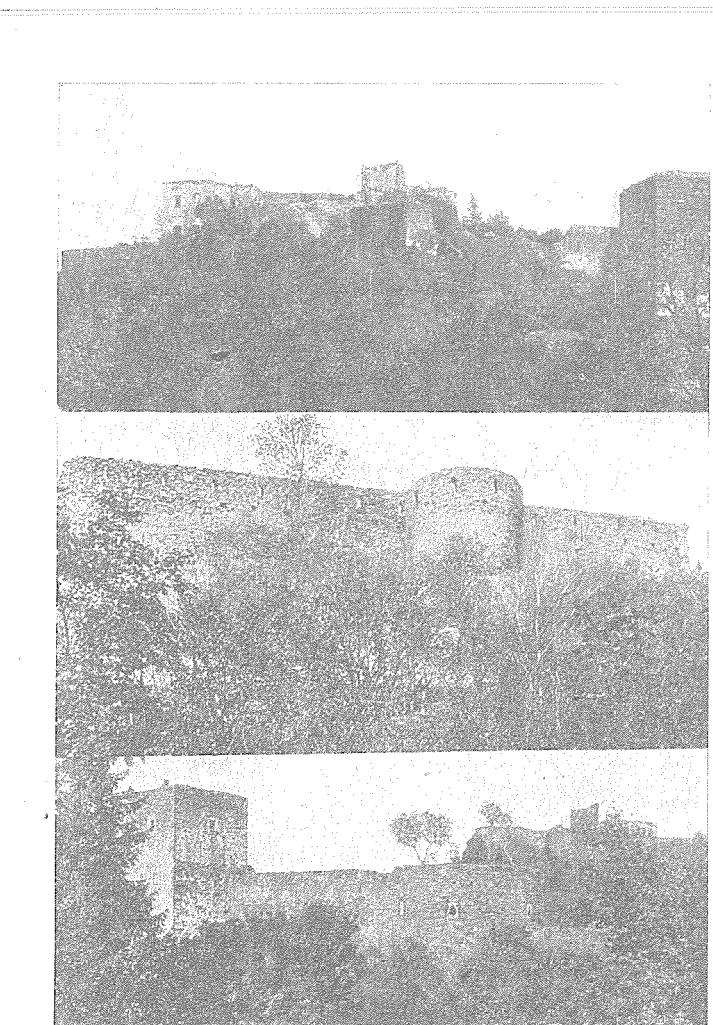
O ohnivém muži.

Z Radvanic. Na malém kopečku za Radvanicemi směrem k Veseličku vidíme již z dálí vysoký komín radvanické kruhovky na pálení vápna. Tato kruhovka byla tu postavena tehdy, když bohaté vápencové skály nasvědčovaly, že se pálení vápna

ve velkém bude vypláceti. Před tím, za dědeckových časů pálivalo se vápno po starém způsobu v pecích podobných sklepům. Do nich se nasypalo vápence a ten se pálil zárem zvláště silným z pařezů. Oheň musil být nepřetržitě udržován po dva dny a noci, proto pálivali pece aspoň tři lidé, aby se mohli vystřídati zejména v noci. U pecí bylo horko a vápeníkům se chtělo pít. Avšak vodního pramene tam nebylo a konečně, jací by to byli vápeníci, kteří by pili vodu. Poslali si při práci do Radvanic pro kořalku. Šel pro ni vápeník Linhart, vysoký, kostnatý ramenáč, asi třicátník. Samo sebou, že druhům slibil, než se vypravil, že se vrátí co nejdříve. Uměl on věru měřiti cestu mílovými kroky. Za chvíliku byl v palírně a dlouhými doušky ovlázel vyprahlé hrdlo. A chutnalo mu! Koupil ještě plnou baňku kořalky a upaloval zpět ke kamarádům, kteří plní radostních pocitů na očekávaný požitek ani se nemohli dočkat jeho návratu. Beztoho bylo již ke dvanácté, večeře dávno ztrávena, bylo třeba se posiliti. To všechno Linhart správně tušil a měl soucit se soudruhy v práci. Tma bylo, jak se říká jako v pytlí, ale pro něj to nic neznamenalo. Mnohokrát již tu cestu přeměřil. Nebyl však již dále od cíle, co by tak třikráte kamenem dohodil, právě co začínal starý vápencový lom, když pár kroků od něho mezi skalami zjeví se mu příšerný ohnivý muž, držící pod paží bíly mezník. Linhart nemohl ani krok ku předu, ztuhl, vytřeštěl oči v úzase, neboť o čem jen slýchával od starých vápeníků, dnes viděl před sebou pár kroků. Chtěl vzkříknouti, marno, krk jako stažen, jen chrapot vydrál se mu z úst. Cítil, jak mu pot vystával na téle a s čela již se řinul v praménčích. Ohnivý muž postoupil několik kroků vpřed, z něho se kouřilo a Linhart cítil již žár, sálající z ohnivce. Trnul hrůzou — co bude dál. Ohnivec však na štěstí pro Linharta sestoupil do starého dolu nalevo od cesty, kde se již vůbec nepálilo a zmizel v něm. Teprve ted ustrašený vápeník nabyl vlády nad sebou, běžel ke své peci a vyprávěl soudruhům, celý se ještě třesa, o setkání s ohnivcem. V tu noc jím tolik nechutnala ta jejich oblíbená kořalička. Připili si sice, ale tak ze zvyku, nebylo žádného veselí ani juchání jako jindy. Ne, že by se báli! Ale věděli, že ohnivec je zakletá duše nějakého lakovce, který za živa vytahoval sousedům mezníky a přiorával meze. A tam, kde se ohnivec zjevoval, tam se obyčejně něco zlého přihodilo; proto bylo jím neveselo, pálii teprve první noc. Duše zakletá v ohnivci musila choditi po smrti tak dlouho s mezníkem pod paží, dokud ji spravedlivý člověk nějakým dobrým skutkem nevysvobodil.

Z Veselička. Byla letní, velmi tmavá noc, jedna z těch nocí, v nichž nebezpečno někam se pustiti. Hrobové ticho činilo noc ještě tajemnější. Ani jedinká hvězdička neprozařovala husté tmy — na krok nebylo viděti. Matné světlo z loučí a z lamp, zeslabené záclonami u oken, jen velmi slabě osvětlovalo na dva, tři kroky náves radvanickou. V tom v jednom ze statků na dědině otevrou se dvěře, v nich objeví se výměnkařka Stejskalka

s lampou v ruce a za ní její syn sedlák Stejskal se synkem, držícím se tatínka za ruku. Byli u stařenky návštěvou a stařenka je nechtěla pustit; pořád něco k řeči, až se venku tak zatmělo. Ještě krátce se spolu rozloučili a malý Frantík políbil stařence ruku. Stařenčino »s Bohem, dej vám Pán Bůh šťastnou cestu a pozdravujte« neslo se za nimi do tmy, mezičim co svítila jím ještě ze dveří výménku. V dědině to jakž-takž šli od stavení ke stavení, ale hůře po silnici k Veseličku. Naši návštěvnici šli po paměti. Frantík držel se tatínka pevně za ruku, tak se aspoň nebál. Když již sestoupili s kopečku do údolí, ohlédl se malý Frantík a spatřil v dálí nějaké světlo, pomalu se blížící, jako kdyby někdo šel za nimi s lúcernou. Povidá otcí: »Tatínku, podívej se, někdo jde se světlem za námi, počkejme na něj!« Sedlák Stejskal se ohlédl a pozoroval chvíli bedlivě ono světlo. To se nápadně zvětšovalo a rychle přibližovalo, takže otec minil, že nebude potřebí čekat, ba naopak, nejlépe by bylo, kdyby byli na sto honů pryč a doma na Veseličku, kdež byli nezpělivě očekávání. Přidal do kroku a neříkal synáčkovi niceho, aby se nerozplakal strachem, kdyby se dověděl, že za nimi běží ohnívý muž. Ale chlapec se pořád ohlížel a tušil již, proč tatínek nečeká na světlo. Toto je ozařovalo tak, že před nimi běžely dlouhotánské jejich stíny. Frantíkovi vyskočila husí kůže a málem by spustil pláštivou. Náhle zář a jas za nimi nápadně vzrostl. Mimoděk oba dva se obrátili a v tom až k nim poskočí ohnívá koule, z níž sršely jiskry na všechny strany, až skoro jím na paty. Otec vida, že již neuniknou nevitanému průvodčímu, zastavil se a povídá chlapci: »Vidíš, tak vypadá ten ohnívý muž!« Jestliže dříve chvěl se synek zlým tušením, nyní usedavě plakal a poněvadž jiskry z ohnívého kotouče je skoro obsypávaly — začal se nahlas vroucně modlit. Vzpomněl si, že mu stařenka vždy radivala, aby modlitbou, křížem a svěcenou vodou zaháněl zlé duchy, kdyby mu přišli v cestu. Ale modlení nepomáhalo. Již byl s »Otčenášem« hotov a jako na výsměch ohnívý kotouč začal kolem nich divoce obskakovat a sypati na ně déšť jisker. Tu zavolá tatínek na Frantíka: »Modlení ti nepomůže, toho se ohnívý muž nebojí. Počkej, já ho zaženu!« — Sedlák se rozkročil, zafal ruce v pěsti jako k potýkání a hlasem tura zaklnul, že by na půl hodiny bylo slyšet. A to pomohlo. Ohnívý kotouč počal se vzdalovat, též déšť jisker ustával, až se za chvíliku ztratil, že po něm nebylo ani památky. Brzy došli k prvním chaloupkám na Veseličku a za pár minut otvírali vrata Stejskalova statku. Malý Frantík měl z toho tři dni horečku, ze sna křičel a plakal. Ale přešlo to. Na ono setkání s ohnívcem však dodnes nezapomněl.

H R A D H E L Š T Y N .

K. J. Heinýš:

Pověst o kováři a jeho dcerách na hradě Helštýně.

Za dávných dob byl na hradě Helštýně u jednoho rytíře kovář, který kul vždy koně rytířů a jejich čeledí. Když rytíř se měl odebrati na výpravu do války, tu měl kovář práce nejvíce.

Bydlel v malé světnici v druhém nádvoří, kde spříjemňovaly mu život veselím svým čtyři dcery a tři syni.

Děti vyrostly, dcery byly již na vdávání, ženichů však nikde, ač byly sličné, hodné a veselé. To proto snad, že byly vychovány skoro jako dcery rytířské. Tyto s nimi se rády přátelily, zvaly je k sobě a brávaly je sebou i na lov. Tak dcery tyto byly pro mladé rytíře příliš málo a pro prosté synky z vísek rovněž nebyly a tak se stalo, že neměly posléze ženichů.

A tu se jednou kovář rozhněval a ve zlosti pronesl slova: »A kdyby pro vás třeba čert přišel, provdám vás.« Hněvalo dobrého toho muže, že dcery, ač sličné, zůstati mají na ocet, protože mají lepší vychování, než jejich stavu příslušelo.

Dcery se rozplakaly.

Večer někdo zaklepal na dvěře obydlí kovářova a vstoupil velmi sličný rytíř. Chtěl, aby mu kovář okul na rychlo koně. Kovář odešel, rytíř se přitočil k nejstarší hnědovláse Adélce a počal se s ní živě bavit.

Než se kovář vrátil, byla již »ruka v rukávě«, jak se prostonárodně říká. Adélka a rytíř se ještě týz večer zasnoubili a za týden měla býti svatba. Dovedete si představiti, jak plesalo srdce dluho opomíjené dívčiny. Tak švarného rytíře nebylo v celém kraji — a pak — řekl, že má veliký statek s tvrzí nedaleko za horami.

Adélka se plně chystala ku svatbě a kovář hrdostí zářil, že na konec přece příjdou jeho dcery do vzácné rodiny rytířské.

Veselý dav šel ku chrámu ve vsi. Jen Adélka se svým ženichem jeli v krásném kočáre, taženém ohnivými vraníky. Řemení se blyštilo zlatem a stříbrem, až oči přecházely, rytíř byl výsnořen a Adélce bylo ze všech stran záviděno. Když přišel povoz před chrám, vystoupili snoubenci a měli vejít do chrámu. Tu zarazil se ženich a nechtěl vejít. Adélka jej nutila, aby již šel, že kněz čeká; ženich ne a ne se z místa pohnouti, stál jakoby přikovaný před schody chrámu a jen na Adélku ohnivýma očima prosebně patřil. Na dívku přišla hrůza, ale opanovala se před docházejícími svatebčany a jakoby ji něco našeptávalo, podivila se rytíři na nohy. Skutečně! Zpozorovala, že celý předek botů rytířových jest znatelně prohnut, jakoby tam noha scházela. —

Adélka nemeškala, skočila do chrámu ku kropence a rytíře pokropila svěcenou vodou. Rytíř zmizel beze stopy i se svým kočárem. Adélka se rozplakala, že měla »pěkného« ženicha, svatebčané ustrnuli, ale zklamání to dívčině přáli, protože si mnozí potichu, ale tak, aby se to k nevestě doneslo — šeptali: »Neměla tak vysoko myslet, dobře jí tak! To byl čert!«

V tom ale objevil se nádherný kočár, tažený bystrými hnědouši. Řemení ze zlata jen se svítilo a z kočáru vyskočil svížně krásný, mladý rytíř v stříbrném brnění. Přiskočil k plačící Adélce, otočil pravici kol jejího pasu a vřelými slovy děkoval

dívčině, překvapené obratem tak náhlým, za záchrannu duší prokletých. Jeden jeho předek byl utiskovatelem lidu a za to proklet v d'ábla na tak dlouhou dobu, až jej někdo ku zaopatření dcery zavolá. Tak kovář přivolal jeho předka zakletého v d'ábla a Adélka pokropením jeho duši osvobodila. Kdyby to neučinila a utekla, musel by rytíř bloudit dál. Za svoji statečnost došla přece štěstí s mladým, krásným rytířem, potomkem onoho zakletého.

Nyní oba vešli do chrámu a dali se oddati. To bylo závisti, když z Adélky přece byla paní a k tomu velmi šťastná.

I ostatní dcery provdaly se za rytíře.

S. H. Kunovická:

Pověst o »Žabníku« u Milenova.

Jedna pověst z Milenova vypravuje o muži-obru, který žil v lese, zvaném »Žabník«. Byl to muž obrovského vzrůstu, s planoucíma očima, a rukama jako lopaty, dle podání starých vypravovatelů. Lidé báli se do »Žabníka« jít, aby jim obr neublížil. Přece však našlo se několik škádliců, kteří podivného samotáře v jeho samotě znepokojovali.

Nějaký čas snášel obr škádlení klidně a jako by si vůbec nevšimal škádlení toho. Po čase však počíhal si na nějakého synka milenovského, který jemu vchod do dřevěné chaloupky v noci klestím a travou ucpal a mnoho žab z močálů do světničky naházel. (Bylo prý v tom lesíku mnoho žab, od nichž pochází jméno lesa.) Synka toho uchopil silnýma rukama, ve vzduchu jím jako rukavicí zatřepal a vhodil do močálu, kde skřehotalo nejvíce žab. Lze si pomyslit, jak bylo synkovi, který hlouběji a hlouběji zapadal do močálu. Obr stál na břehu a smál se z plna hrála křičícímu chlapci.

Konečně se nasytíl této škodolibé podívané a pomyslil si, že synek prožil dosti hrůzy za svoji taškařici. Hoch byl již po hlavu v bahně, kdy obr dlouhým krokem přemetyl se do močálu a druhým dlouhým krokem vysunul se opět na břeh a v rukou měl hocha, bahinem celého zmáčeného. Naznačil hochu pak podivnou cizí řečí, aby nikdy více jemu taškařic netropil, že se mu pak velmi zle povede. A po důkladném zatřepání postavil jej jako loutku na zem. Hoch utíkal k domovu a zařekl se, že nic více neproveze lesnímu obrovi.

Od dob těch měl obr pokoj. Děti z vesnice měl rád a když se s nimi v lese setkal, bavil se s veselým smíchem pohledem, jak se děti ustrašeně do křoví před ním krčí. Naházel jím mnoho dobrého cukroví a odešel. Děti ovšem pak schválně do lesa chodily a hledaly obra, který vždy jím kapsy naplnil dobrými cukrátky.

Kdysi však již se s obrem nesetkaly a zmizel jím úplně s očí. A dřevěné chaloupky také nebylo.

Tak jako by se zem za tímto mužem zavřela. Vickrát se s obrem děti z vesnice nesetkaly a usoudilo se, že odešel jinam.

Vesnička Milenov má prý jméno od muže Miléna, který prý v dávných dobách místo lesem obklopené si vyhlédl pro svůj útulek a kus lesa vykácel. Na volném prostranství postavil si chaloupku, v níž býval s ženou a dětmi. Děti druhou chaloupku vedle otcovy si postavily. Syni přivedli si družky, dcery opět jinam se provdaly. I ostatní pak příbuzní za Milénem přišli.

Tak povstala útulná vesnička. Dosud si ukazují v Milenově chalupu, kde bydlil zakladatel Milenova — Milén. Bydlí tam teď Onderkovi. Místo ono jest níže pod mlékárnou Josefa Šroma... Časem ovšem lesy byly vykáceny, půda v pole proměněna. Dnes jest vesnička Milenov mezi samými poli. Lid její však dosud nezapomněl na Miléna, o němž si za zimních večerů při besedách vypravuje.

D r o b n é z p r á v y .

Z Hranic. Pan profesor dr. Rabbinowicz upozornil nás na přejaté užívání jména města »Hranice« u tamnější židovské obce. Hranice jmenuje se židovsky »Rainic«, kteréžto pojmenování povstalo z českého názvu Hranice (H před r odpadá při záběžném vyslovování), z čehož asi pocházi též rodinné jméno Rainic, užívané ponejvíce mezi slováckými židy. — O původu něm. jména Weisskirchen vypravuje židovská tradice, kterou p. doktor příležitostně četl v staré rituální responsi, jejiž ny-nejší uschování není mu bohužel známo. Jest tam napsáno: Potok Velička jmenoval se původně »Weisse« a poněvadž při něm stál kostelíček, říkalo se tamnější čtvrtí, případně předměstí Weisskirchen, tak jako i druhá předměstí měla svoje zvláštní pojmenování. Pro toto židovské vyložení mluví dle názoru p. dra především ta okolnost, že potok Velička jednotného názvu nemá. V horním toku u pramene jmenuje se Franzensbach, dolejí Bodenstädter Grund a konečně v dolním toku po vesnici Velká — Velička. Název pro celistvý tok asi existoval, vymizel však z paměti obyvatelstva.

Černokněžníci u Žákovic. Jednou šla dívka ze Sovadiny do Žákovského mlýna. Bylo již pozdě večer. Na louce u Žákovic viděla hořet jakýsi kopeček a u něho stáli dva černí muži. Měli v rukách dlouhé hůlky a v kopečku stále něco prohra-

bovali. Dívka selekla a utíkala do Žákovic. Tam zůstala na noc, protože se bála jít domů. Ráno se vypravila domů a když šla kolem louky, kopeček tam byl jako večer. Šla blíže, našla kolek a hrábla do kopečku.

V hlině se jí objevily peníze. Dívka je vzala a šla domů. Tam vykládala, co viděla a ukazovala peníze. Dědeček její ji řekl, že tam hořely peníze a muži, kteří u ohně stáli, byli černokněžníci. Dobrě že utekla a neohlásila se jim, neboť špatně by se jí vedlo. Byli by ji jistě zavlekli pod zemi, aby jím po několik roků sloužila. — Peníze, které přinesla, schovala si na památku.

A. Vinklarová.

Petrklič. Sv. Petr má svěřeny klíče od brány nebeské a nikoho tam nepustí, kdo tam pro hříchy nesmí. Čertí by ho rádi oběstvili a to ze závisti, že má větší moc než oni, bývalí andělé, z nebe na věky vyhnani. Oni to byli, že se darebákoví podařilo udělat z klíčů nebeských odlitky z vosku a sobě a kamarádům jemu dopobným nové klíče urobiti. Podařilo se pak těmto darebákům bránu nebeskou otevřít a vešli do předsíně nebeské. Sv. Petr tu nebyl, stál v nebi před P. Ježíšem u reportu. Než odešel, opatrne zamkl předsín, aby nikdo nepovolaný z ní do nebe za jeho nepřítomnosti nevešel. Andělé Boží však ihned viděli, co se stalo v předsíně nebeské a zvěstovali tu zprávu sv. Petru. Ten se tak velice ulekl, že mu klíče nebeské z ruky vypadly na zem. Při pádu klíčů na zem zahřmělo. Ihned ze země vyrostly zlatožluté květinky na památku té nebeské nehody. Říkáme jím petrkliče. Od té doby každý na Záhoří z jara nosí u sebe peníze a věří, když poprve zahřím a peníze má u sebe, že se ho celý rok přidrží. — (Ze Soběchleb.)

Poslední archeologické nálezy — soudní okres Bystřice p. H. Že naše Záhoří bylo v mladší době kamenné hustě osídleno, svědčí o tom četné nálezy z té doby, neboť dle jich počtu možno soudit na množství tehdejšího obyvatelstva. Proto také ve svém výkazu uvádím i zlomky nástrojů. Podařilo se mi soustřediti v mé sbírce tyto nálezy: Mlaty (hromové kameny) z různých dob ml. doby kamenné celkem 26 kusů (z nich 13 zlomků) a to Bystřice 1, Býškovice 7, Blazice 7, Mrlinek 1, Sovadina 6, Žákovice 2, Horní Újezd 1, Všebovcice 1. Motyka: Sovadina 1 (poškoz.). Klíny 10: Blazice 3, Mrlinek 3, Sovadina 3, Žákovice 1. Dláta 2: Sovadina a Žákovice. Hladidla 6: Blazice 5 a Sovadina 1. Vývrtek (vzniklý při výrobě mlatu) 1 v Sovadině. Sekerkы a škrabadla 13: Blazice 7, Křtomil 2, Mrlinek 1, Radkovy 1, Slavkov 1, Sovadina 1. 1 popelníčka nalezená v Horním Újezdě při odvodňování; 18 přeslenů z výše uvedených míst.

V Býškovicích v r. 1911 prokopal jsem na Pavličkově Záhumení kulturní jámu (zbytek bývalého příbytku nebo odpadková jáma), ale s nepatrným úspěchem. Nalezl jsem jen něco málo tuhovaných i netuhovaných střepin, kousek žebra, jež asi sloužilo za škrabadlo. Za to na okolních polích nalezena krásná pazourková šípka, spousta pazourků, z nichž jsou dva velice krásné nožíky a více střepin z nádob, z nich tří z nádob sloužících při výrobě tvarohu. To jest výsledek mé sběratelské činnosti asi pětileté před válkou. Celkem slušný. Dnes však není téma ani možno pokračovati. Jsou docela jiné doby.

Ze Žákovic: Letos v lednu vykopávali naši lovci v lese Hrabině tchoře. Při tom v hloubce asi 2 m přišli v písru na kosti a sekačku. Tato jest z doby velkomoravské (stáří přes 1000 let) a kosti pocházejí z krávy.

Sova Otto.

V Žákovicích na štěpána. V Žákovicích byl kdysi zajímavý zvyk. Skoro ráno na Štěpána běhali pohúnci (dnes již jich vůbec není) po dědině a tloukli na okna, vrata, nebo dvěře stavení. Kde bylo ve stavení mladé děvče, tam volali: »Na maso proda!« Tím ji jaksi uváděli mezi děvčata, která mohla o muzice dovnitř hospody a nemusela již více spokojit se pouze nahlízením pod oknem nebo v předsíni a čekat, až jim bude zahráno. Tancovali dva malí....« Za to byli vždy dobře odměněni. Kde však bylo ve stavení starší již děvče, tam zavolali: »Stará dívka chocholatá na hřebeň!« A takové dívce pak již nic nepomohlo. Již byla všeobecně považována za — starou pannu. Však tam zajisté nečekali na výslužku.

Sova Otto.

SPECIELNÍ ZÁVOD KAMNAŘSKÝ JOSEF KREJČÍŘ

V LIPNIKU N. B.
LOUČSKÁ ULICE ČÍS. 227.

Stálý sklad a prodej všech druhů šamotových
KAMEN, SPORÁKŮ A KRBŮ

Provádí stavby a přestavby veškerých druhů kamen, krbů a sporáků, dlažby a obkládání stěn, koupelen, mlékáren, schodišť atd. z glasovaných plísen. Práce rychlá a trvanlivá. - Ceny levné.

Knihtiskárna-Fotozinkografie

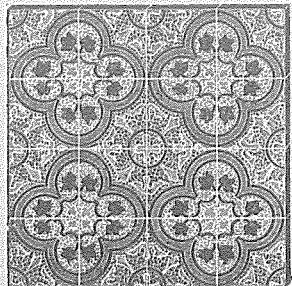
J. SLOVÁK KROMĚŘÍŽ

Plakáty, létáky, pozvánky, knihy, časopisy, illustrované ceníky, štočky, obrazy, atd.

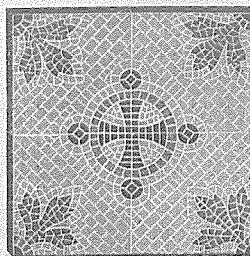
Vzorná úprava.

Levné ceny.

RŮZNOBAREVNÉ ORNAMENTNÍ A MOSAIKOVÉ DLAŽBY

VE VKUSNÉM
PROVEDENÍ
VYRÁBÍ A ZA
NEJLEVNĚJŠÍ
CENY
DODÁVÁ

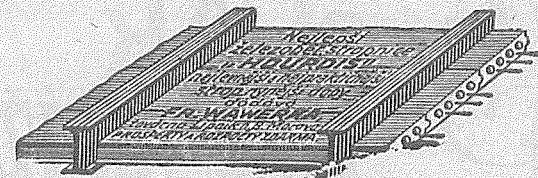

FRANTIŠEK WAWERKA,

LIPNÍK N. BEČ. (MORAVA.)

NEJDOKONALEJŠÍ A NEJLEHČÍ NYNĚJŠÍ DOBY
JEST STROP Z KLENBOVÝCH DESEK

„HOURDIS“

SKLOVITĚ GLASUROVANE.
TAŠKY NA STŘECHU, KANALISAČNÍ ROURY,
ŽLAMY, HURD. PLOTNY, ŘÍMSOVKY,

VYRÁBÍ A ZA NEJLEVNĚJŠÍ CENY DODÁVÁ:

FRANTIŠEK WAWERKA,
LIPNÍK N. BEČ. (MORAVA).